

خلاصه درس ۱۹. مطالعات اجتماعی پایه هفتم (آریایی‌ها و تشکیل حکومت‌های قدرتمند در ایران)

آریایی‌ها اقوام کوچ نشینی بودند که حدود ۴ هزار سال پیش از شمال دریای خزر به سمت نواحی جنوب مهاجرت کردند.

آریایی‌هایی که وارد ایران شدند سه قوم بزرگ بودند:

پارس‌ها در جنوب

پارت‌ها در شمال
شرقی

مادها در غرب

مادها (نخستین حکومت آریایی در ایران)

قبایل ماد در غرب و شمال غرب کشور به صورت پراکنده زندگی می‌کردند. همین **پراکندگی و متحد نبودن** باعث می‌شد گاهی **مورد هجوم همسایه** قدرتمند خود **آشوری‌ها** قرار می‌گرفتند و اموالشان به غارت می‌رفت.

تا این که سران قبایل تصمیم گرفتند فردی به نام **دَهِیوگ** را، که به **دلیل خوش رفتاری و عدالت خواهی** بین همه قبایل ماد **محبوبیت** داشت به عنوان فرمانروا انتخاب کنند.

دَهِیوگ بر فراز تپه‌ای در شهر **هگمتانه** (همدان امروزی) قلعه‌ای ساخت و آنجا را **پایتخت** خود قرار داد.

- با اتحاد مادها با یکدیگر و قدرتمند شدن آنها، توانستند بر دشمنان خود غلبه کنند و **نخستین حکومت قدرتمند در ایران** را پایه‌گذاری نمایند.

پارس‌ها (هخامنشیان، امپراتوری قدرتمند)

هخامنش، رئیس یکی از قبایل مهم **پارس** بود.

کوروش، بنیان‌گذار سلسله هخامنشیان از نوادگان هخامنش بود.

او با شکست **آخرین پادشاه ماد** حکومت آنان را سرنگون کرد.

پیروزی‌های مهم کوروش در دوران حکومتش: کوروش بابل (عراق امروزی) و لیدی (ترکیه امروزی) را تصرف کرد و

قلمرو ایران را از خلیج فارس تا دریای مدیترانه گسترش داد.

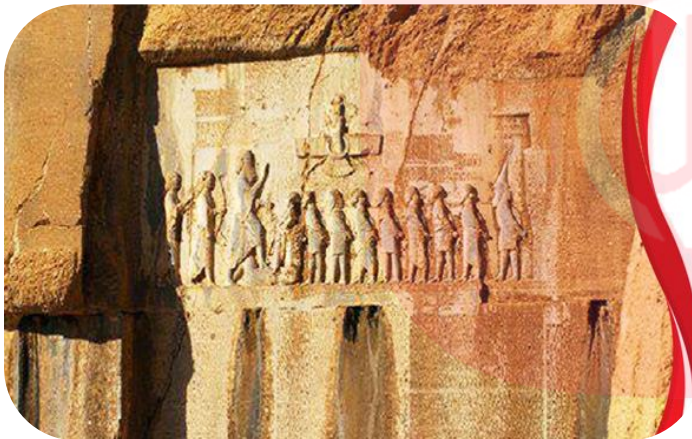
کوروش، پادشاهی خردمند بود و با مردم سرزمین هایی که فتح می‌شدند با **نرمی و عدالت رفتار** می‌کرد. مورخان این موضوع را از روی **منشور** به جا مانده از او دریافته‌اند.

داریوش پس از پیروزی بر شورشیان دستور داد **نقش برجسته‌ای به یاد پیروزی‌هایش** در جنگ با دشمنان، بر دامنه **کوه بیستون** حجاری کنند.

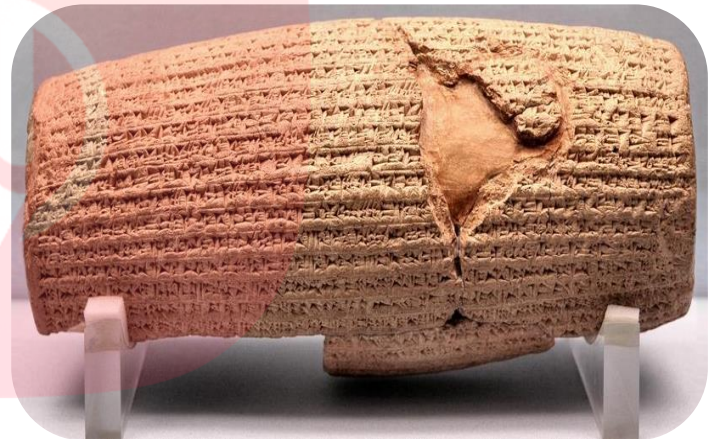
معروفترین پادشاه هخامنشیان پس از کوروش **«داریوش بزرگ»** است.

که با غلبه بر شورشیان توانست دوباره حکومت هخامنشیان را قدرتمند سازد.

سنگ‌نگاره و کتیبه داریوش هخامنشی در بیستون

سنگ‌نگاره و کتیبه داریوش هخامنشی در بیستون: داریوش در کتیبه بیستون از ۲۳ ایالت تحت فرمان خود نام برده است، مانند یارس، خوزیا (خوزستان)، بابل، مصر، اربایه (عربستان)، ارمینیا (ارمنستان) و...

منشور کوروش که هم اکنون در موزه لندن در کشور انگلستان نگهداری می‌شود.

از حکومت **هخامنشی** می‌توان به عنوان **نخستین امپراتوری جهانی** یاد کرد، زیرا:

در زمان **کوروش** و **داریوش**، قلمرو جغرافیایی هخامنشیان، بیشتر کشورهای مهم آن روز را در بر می‌گرفته است.

سلوکیان، حکومتی بیگانه

در زمان **هخامنشیان** جنگ‌های زیادی بین **ایران و یونان** رخ داد. که در یکی از جنگ‌ها هخامنشیان **شهر آتن** را تصرف کردند. هنگامی که **اسکندر مقدونی** در یونان به قدرت رسید یونانیان را به انتقام‌جویی از ایرانیان فرا خواند، اسکندر از ضعف حکومت هخامنشیان در این زمان استفاده کرد و توانست ایران را فتح کند.

در نتیجه حمله اسکندر، بسیاری از شهرهای ایران از جمله **تخت جمشید** به آتش کشیده شد.

اسکندر علاوه بر **ایران**، **مصر** و قسمت‌هایی از **هندوستان** را تصرف کرد. او در اوج جوانی درگذشت و سردارانش قلمرو او را میان خود تقسیم کردند، که **ایران به دست سلوکوس افتاد**.

سلوکوس، **سلسله سلوکیان** را در ایران تاسیس کرد.

ایرانیان سلوکیان را بیگانه می‌شمردند و به شکل‌های مختلف با آنان مخالفت و مبارزه می‌کردند.

پارت‌ها (اشکانیان و بیرون راندن بیگانگان)

اشک یا آرشک رئیس یکی از قبایل پارتی سلسله اشکانیان را تاسیس کرد.

اشک، با هدف **مقابله با سلوکیان**، پارتیان و دیگر اقوام ایرانی را متحد کرد و با استفاده از اختلاف سلوکیان توانست بخش‌هایی از ایران را آزاد سازد.

جانشینان اشک به مبارزه با سلوکیان ادامه دادند.

در زمان فرمانروایی **مهر داد دوم**، حکومت اشکانیان به **امپراتوری قدرتمندی** تبدیل شد.

اشکانیان پس از آن به مدت چندین قرن با تمام توان در برابر هجوم سپاه نیرومند **روم** ایستادند و اجازه ندادند بار دیگر بیگانگان بر میهن ما مسلط شوند.

ساسانیان، آخرین حکومت ایران باستان

آخرین حکومت پیش از ورود اسلام به ایران **سلسله ساسانیان** است.

اردشیر بابکان از خاندان **ساسان**، با غلبه بر اشکانیان سلسله ساسانیان را تاسیس کرد.

یکی از مهم‌ترین پادشاهان ساسانی، **شاپور اول** است. در زمان او **وسعت قلمرو ایران** بسیار زیاد شد.

شاپور اول توانست **امپراتور روم (والریانوس)** را شکست دهد.

با **حمله اعراب** و شکست‌های متعدد سپاهیان ساسانی، سرانجام با قتل **یزدگرد سوم آخرین پادشاه ساسانی**، عمر این سلسله در سال ۶۵۱ میلادی به پایان رسید.

با ورود **اسلام** به ایران دوره جدیدی از تاریخ ایران پایه‌گذاری گردید.